

Mededelingen Heemkring Haaltert

5e jaargang nr. 1

VAN DE REDAKTIE

Met dit nummer beginnen wij de 5e jaargang.

Dank aan de talrijke leden die spontaan hun lidmaatschap 1985 hernieuwden. Misschien hebt u het nog niet gedaan ? In dat geval berust het wellicht op een kleine vergetelheid.

Hernieuw je lidmaatschap vandaag nog, door overschrijving van 200 fr. of minimum 300 fr. als steunend lid op rek. nr. 439-5083061-63 van Heemkring Haaltert.

Wij beloven u terug 4 nummers met prettige informatie over onze dorpen.

Een nieuwe uitgave van onze kring :

DENDERHOUTEM

"De Sint-Amandusparochie, vroeger en nu".
door ons bestuurslid Edgard HUYLEBROEK.

Een eerste bijdrage tot de geschiedenis van Denderhoutem die zeker door vele dorpsgenoten (en anderen) zal gewaardeerd worden.

Het is een prettig lees- en kijkboek (200blz.) dat thuishoort op elke leestafel in Denderhoutem en ver daarbuiten.

De ingenaaide uitvoering tegen 780 fr. kan besteld worden bij de auteur door

storting van het bedrag op rek. nr. 000-0503491-61 van Edgard Huylebroek, Borrekent 40 te 9480 Denderhoutem.

De artikelen verschijnen onder verantwoordelijkheid van de schrijver.

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaandelijke toestemming van de auteur.

Kerksken - Kadastrale kaart volgens P.C. Popp (2)

In het vorig nummer hebben we de eigendommen van de openbare besturen en instellingen te Kerksken bekeken rond het midden van de voorgaande eeuw aan de hand van de kadastrale legger uit die tijd.

In deze bijdrage willen we even een overzicht geven van de particulieren-eigenaars.

De tabel bevat 567 artikelen, evenveel verschillende eigenaars dus te Kerksken rond 1850.

Hierna volgt het overzicht van de verschillende eigenaars, gerangschikt volgens hun gemeente van verblijf (openbare instellingen, reeds besproken in vorige bijdrage inbegrepen).

AAIGEM	8	LEBBEKE	1
AALST	30	MERE	3
APPELTERRE	1	NEDERBOELARE	1
ANTWERPEN	1	NEDERHASSELT	3
ASPELARE	1	NIEUWERKERKEN	5
ATH	1	NINOVE	3
BAMBRUGGE	1	OPBRAKEL	2
BORSBEKE	1	OPHASSELT	1
BURST	2	OUDEGEM	1
DENDERHOUTEM	31	OUTER	1
EREMBODEGEM	3	RESSEGEM	1
GAVERE	1	SCHELLEBELLE	1
GENT	5	ST.-ANTELINKS	2
GERAARDSBERGEN	2	ST.-LAUREINS	1
HAALERT	83	ST.-LIEVENS-ESSE	1
HELDERGEM	19	TRANHOUT (?)	1
IDEGEM	1	WELLE	2
KALKEN	1	WOUBRECHTEGEM	1
KERKSKEN	343	NIET AANGEGEVEN	1

Veruit het grootste aantal eigenaars bewoont de gemeente zelf, Haalert is nog goed vertegenwoordigd met 83 eigenaars, terwijl Denderhoutem en Helderger met een eerder gering aantal aan bod komen, resp. 31 en 19.

Slechts 1 eigenaar bezit iets meer dan 20 ha. Het is Jacobus Vanderstraeten, rentenier te Gent, met 20 ha 9 a en 40 ca land en weide.

Deze Vanderstraeten bezit o.m. het perceel Sectie B nr. 686, waarop thans nog het kloostergebouw staat aan de Beekstraat.

Pastoor Van Hoeymissen wist de grond eerst te huren als tuin voor de zusters, die toen gevestigd waren op het Dorp, thans herberg Korlick.

Daarna werd de grond in cijnspacht afgestaan voor de bouw van het klooster (1).

(1) Liber Memorialis Kerkarchief Kerksken.

Vier eigenaars bezitten meer van 5 ha eigendom.

Het zijn :

1. Nicasius Coppens, koopman te Kerksken, met 6 ha 28 a en 70 ca.
Over deze persoon spraken we reeds in onze bijdrage jg 1 nr.3 en jg. 2 nr. 3. Eén van de zonen van Coppens was rentmeester van genoemde Vanderstraeten.
2. De Saedeleer Ludovicus, landbouwer te Haaltert, die 7 ha 53 an en 50 ca bezat. Hij was gehuwd met Joanna Maria Fransisca Van Londersele en bewoonde de hoeve aan de Boekentstraat, thans eigendom van Jean Van Londersele en genoemd "Moortgattens Hof" naar de naam van de moeder van Ludovicus De Saedeleer Petronella Moortgat. Eén van de zonen van Ludovicus, Joannes Baptist, was Burgemeester te Haaltert van 1859 tot 1860 (2).
3. Van der Stock Egidius en kinderen, landbouwers te Haaltert, die 6 ha 4 a en 50 ca bezaten.
4. Leirens Leon, rentenier te Aalst, die 9 ha 36 a en 60 ca in eigendom had.

Het bezit van 54 eigenaars schommelt tussen 1 en 5 ha, alle overigen bezitten minder dan 1 ha.

Volgende beroepen worden in de tabel vermeld bij de eigenaars van Kerksken :

BAKKER	1	MOLENAAR (Mulder)	2
BIJZONDERE	2	ONDERWIJZER	1
DAGLONER	6	PARTICULIER	2
DIENSTKNECHT	4	PASTOOR	2
FABRIKANT	4	VELDWACHTER	1
(Gemeente)SEKRETARIS	1	VLEESHOUWER	2
HANDELAAR	1	VROEDMEESTER	1
HERBERGIER	3	WAGEMAKER	3
HORLOGEMAKER	1	WASSTER	1
KAMSLAGER	1	WERKMAN	7
KANTWERKSTER	1	WEVER	17
KLEERMAKER	2	WINKELIER	2
KOOPMAN	2	ZAGER	1
KOSTER	1	NIET VERMELD	16
LANDBOUWER	252	GEMEENTE	1
METSER	1	DE ARMEN	1

Van de 343 eigenaars blijken er 252 het beroep van landbouwer uit te oefenen.

We mogen aannemen dat dit de hoofdbezigheid van deze personen zal geweest zijn.

(2) In "Geschiedenis van Haaltert" van wijlen A. VAN DEN BRUELLE wordt Joannes Baptist

De Saedeleer bij de gekende familie van baron De Saedeleer gerekend.

Deel 1 blz. 68. Of hij werkelijk tot deze familie behoort valt nog te onderzoeken. In een koopakte van 25 april 1860 wordt J.B. De Saedeleer vernoemd als "Burgemeester". Hij verschijnt er voor zijn rekening en die van zijn broers en zusters : Fransiscus, Carolus, Constanca en Amelia. Carolus was de grootoom van ondergetekende en de akte is in zijn bezit.

Volgens de gegevens van het Nationaal Instituut voor de Statistiek bedroeg het aantal inwoners van Kerksken in 1846 : 1268 en in 1856 : 1234.

Veruit het grootste gedeelte van de bevolking leefde dus van de landbouw. Ambachtslui of andere zelfstandigen zijn karig aanwezig.

We dienen er ons wel rekenschap van te geven dat de gegevens omtrent de beroepen niet als "absoluut" zeker kunnen aanzien worden.

Soms wordt ook nog eens de naam vermeld van een persoon, die reeds overleden blijkt, maar wiens goederen blijkbaar nog onverdeeld waren tussen de erfgenamen. Niettemin geeft deze kadastrale legger ons een beeld van de beroepsbevolking van die tijd.

129 inwoners van Kerksken bezitten een eigen huis, 7 eigenaars hebben er 2 en één heeft er 4, wat een totaal oplevert van 217.

De gegevens van de volkstelling van 15 oktober 1846 vermelden voor Kerksken 249 huizen waarvan 242 bewoond en 7 onbewoond.

Bij de volkstelling van 31 december 1856 was dit getal onveranderd gebleven, van de 242 waren er dan 241 huizen bewoond en 8 onbewoond. (1)

Als besluit kunnen we stellen, dat er in Kerksken geen grootgrondbezit bestond. De eigendommen zijn zeer verdeeld en versnipperd. De meeste inwoners van de gemeente beschikken over een eigen huis en wat hun hoofdbezigheid betreft, zijn zij hoofdzakelijk in de landbouw tewerkgesteld.

P. TEMMERMAN

H E T G R O O T - H A A L T E R T S E D I A L E C T

HAALTERT	DENDERH.	KERKSKEN	HELDERGEM	TERJODEN	A.N.
meirbel	meirbel	meirbil	meirmel	meirbil	knikker
fērtrèk	fētrèk	fertrèk	fortrèk	fetrèk	W.C.
kèsser'n	kèss'ns	kèsser'n	kesses	kèsser'n	koorts
èppelink	ippelink	èppelink	uppelink	èppelink	peluw
eifel	eifil	eifel	afel	eifol	handvol
alèsj	alisj	aleesj	alèsj	alènjsj	aleens
stoosje	stousje	stoosje	stouèsje	stousje	statie
zjanever	zjanêvel	zjanevel	zjaneuvel	zjanêvel	jenever
voesjdoen	vitdoen	voërtdoen	vuërtdoen	voesjdoen	voortdoen

Gilbert REDANT

(1) Gegevens van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Onderpastoor te Denderhoutem, contra de Abt van de St.-Adriaans abdij van Geraardsbergen

Honderden jaren al id de Denderhoutemse E.H. pastoor gehuisvest geweest in een degelijk "pastoreel huys"; het is rustig en wel afgezonderd, d.w.z. dat de naaste bureu al een respectabel eindje van de pastorie wonen. De pastoor beschikt over veel vrije ruimte, die de woning te allen kante omringt.

Heel anders is het gesteld met de behuizing van de heren onderpastoors. Er zijn inwonende onderpastoors geweest; zij dienden het dan maar goed te stellen met de pastoor. Dit samenwonen is wel al geruime tijd geleden, zodat niemand er nog herinneringen aan overhoudt. Zo zien we dan al heel lang de onderpastoors een eigen woonst betrekken, gewoonlijk een huurhuis van mensen van hier. De huur wordt nu eens door de pastoor zelf vergoed, dan weer is het de onderpastoor zelf die de zaak regelt.

Het gebeurt meer dat er wrijvingen, ja zelfs ernstige meningsverschillen ontstaan tussen eigenaar en huurder. Dat viel ook voor ten jare 1778 als Mr. De Poortere, onderpastoor te Denderhoutem, de pastorij verlaat.

Uit het verder relaas zal blijken dat het tussen de heren geestelijken absoluut niet boterde.

Gezegde De Poortere mag een paar kamers betrekken in de woning van Jaspar Wijnant. Dit huis was nu niet het eigendom van Wijnant; het was bezit van de Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen, zodat gezegde Wijnant huurder was. Bij deze mutatie is het niet onwaarschijnlijk dat de eigenaar (= de abt te Geraardsbergen) en eerste huurder Wijnant er geen flauw vermoeden van hebben of De Poortere bij Wijnant komt wonen voor korte tijd of zonder einde ! Wellicht werd dit niet eens onder ogen genomen, laat staan iets op papier hierover vastgelegd ! Na verloop van tijd laten de gevolgen ook niet op zich wachten. Het wordt een lang verhaal !

Als Wijnant graag zijn eigen gehuurd huis dan volledig voor zichzelf wenst, spreekt hij hierover met de onderpastoor. Deze gaat daar niet op in.

Tweede verzoek tot verhuizen : evenmin komst er schot in de zaak.

Komt pastoor Schepens tussen ? Het is niet geweten; wellicht niet, omwille van de spanningen die er waren met zijn onderpastoor. Dan maar hogere instanties ter hulp geroepen ! De eigenaar van de woning is de gezaghebbende Geraardsbergse abt, Robert Van Adorp. Deze kloosteroversten hebben eeuwen lang patronaatsrechten uitgeoefend over de Denderhoutemse parochie.

Met deze rechten gingen uiteraard verplichtingen gepaard. Het bezorgen van een ambtswoning aan de geestelijkheid was er een van. Abt Robert is dus verplicht tussen te komen, want ook de woning van Wijnant is, zoals gezegd, abdijs-eigendom. Deze abt schrikt niet terug en neemt duidelijk zijn verantwoordelijkheid op : hij probeert De Poortere tot betere gevoelens te brengen en verzoekt hem te verhuizen. Maar daar heeft de onderpastoor ook nu geen oren naar !

Wat nu ? De abt en Wijnant willen De Poortere doen vertrekken en laten het er zomaar niet bij zitten. Ze trekken met hun klacht naar de rechtbank !
Zo belandt de zaak inderdaad vóór de Raad van Vlaanderen, die moet beslechten. Het verloop van dit geding volgt hier.(1)

De aanhef is zeker belangwekkend te noemen :

"1778. Alghesien 'thof admitteert supplians annexe triplique behaudens ...
"quadr.

"actum den 20° october 1778.

"Aen hooge ende mogende heeren mijne heeren van de Raed in Vlaenderen sup-
"plierende vertoonen reverentelijck den eerweerden prelaet der abdije van
"Sint-Adriaens tot Geeraertsberghe en Jaspaert Wijnant tot Denderhautem dat
"sy alhier in processe syn als heesschers (2) bij requeste van den
"26 meye 1778 ter eendere zyde...,
"jegens heer ende meester judocus-fransiscus de poortere, onderpastoor van
"'tselve Denderhautem,
"verweerdere, ten andere, ..."

Vermits de onderpastoor geantwoord heeft op het verzoek van de eisers, maar deze repliek hen niet bevalt "... is dit oorzaeke van suppliantie recours tot het hof".

Zo kan de gerechtelijke molen de zaak draaiende houden !

De argumenten van de eisers zijn velerlei :

1. alleen met onderpastoor de poortere zelf willen ze over de zaak onderhandelen NIET met anderen;
2. het gaat eigenlijk niemand aan waar de onderpastoor gaat wonen;
3. eisers zijn verbaasd dat de poortere "... sonder weth ofte concordat ..."
niet alleen een woonst vraagt voor hemzelf, maar daarenboven nog een weide van 400 gulden wenst;
4. op deze extravagante eisen kan niet ingegaan worden;
5. de onderpastoor moet zichzelf een woonst zoeken, bijaldien hij niet wil wonen bij de pastoor. De abdij is niet gehouden boven de wedde van de onderpastoor hemdaarbij nog een aparte woning te bezorgen;
6. de parochie Denderhoutem beschikt trouwens over "... een souffisant pastoreel huys tsedert weynige jaeren nieuwe gebauwt ten coste van d'abdye".
7. men zou een gevaarlijk precedent scheppen "... de thiendheffer (3) te willen obligeren om op eene en deselve prochie verscheyde pastoreele huysen te besorghen".
8. moest dit ingang vinden geen enkel onderpastoor zou nog bij zijn pastoor willen inwonen.
9. hoort het niet zo dat pastoor en onderpastoor samenwonen om des te beter voor de zielzorg te kunnen instaan;
10. als de onderpastoor per se een woning wenst, dient hij zich tot de pastoor te wenden.

(1) stukken bewaard in het Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen", nr. 21589;

(2) heesschers = eisende partij;

(3) thiendheffer = deze die 1/10 krijgt van de vruchten op zijn eigendom gewonnen; wettelijke bepaling uit het oude feodale stelsel, dat voorgoed afgeschaft werd met de Franse revolutie.

Dat is het stevig gefundeerd betoog van de abt en van Jaspas Wijnant, daterend van 26 mei 1778. Maar daarmee is de kous niet af, nog lang niet ! Er komt wat (?) uitstel. Inderdaad :

"T'hof accordeert hiertoe een dilay van 8 daegen ...; (1)

" voor al actum den 24 juny 1779 (ondert. Bauwens)".

De Poortere van zijn kant wil "... noch geerne communicatievelijck " zijn en praten met de eisers, maar hij kan niet vóór 14 juli !

Ondertussen had het hof het "quintuplique (3)" ingezien van de abt en Wijnant, in dato 10 februari 1779.

De argumenten van deze eiser tegen de onderpastoor vullen de vorige aan :

1. de onderpastoor doet het nu voorkomen dat er zo ongeveer overeengekomen was de woning te krijgen die hij nu gebruikt, en wel zowat onbeperkt;
2. dit is juist het tegendeel der waarheid;
3. "het can waer syn dat den verweerdere ghetemoigneert hebbend dat hem "plaisir zoude hebben gedaen om eenighen teydt bij ghedooche de caemer "dies questie te occupeeren den eersten heesschere als proprietaris en "den tweeden heesschere als cheynspachter sulx voor eenighen teydt wel "thebben willen toelaeten".

We stellen derhalve vast dat de mening van beiden was "voor eenighen teydt" ! Zo lieten ze dus bij de aanvang geheel argeloos de onderpastoor in het huis dat Wijnant huurde.

Maar wat stellen ze in hun 4° punt :

- 4° de onderpastoor schijnt het NA 5 JAAR als een verplichting vanwege de abdij te willen uitleggen, wat ongefundeerd is;
5. Wijnant beweert - en eist formeel ! - grond en woonst vrij ter beschikking te moeten hebben, gezien hij pachten en lasten voldoet;
6. de abdij wil een einde stellen aan de klachten van haar huurder, gezien "... de langduerigheydt der voornoemde ghedoochsaemheydt";
7. het stoot eisers vooral tegen de borst dat de vikaris verkeerde gevolgtrekkingen maakt uit hun goedheid : hij ziet het als een verworven recht dat de onderpastoor een aparte woonst krijgt in de parochie;
8. de volkomen gerechtvaardigde eis van Wijnant buiten beschouwing gelaten, moet men toch op zijn hoede zijn voor nieuwigheden die sommigen willen invoeren;
9. de abt komt er nog eens op terug dat de geest van de wet duidelijk wil dat pastoor en onderpastoor samenwonen;
10. hij kent ook geen gefundeerde reden waarom de pastoor "... aen den verweerdere de wooninghe in zyn huys can refuseren, ofte waerom den verweerdere hem in het pastoreel huys niet en wilt begheven";

Het moet zijn dat het samenwonen van pastoor Schepens en onderpastoor

De Poortere alrap tot wrijvingen had geleid, want in punt

11 betoogt de abt : "... heeft den pastor met den verweerdere eenige dissentie (3) dese privéé affairen en gaen den thiendheffer niet aen maer de

(1) dilay (délai) = uitstel;

(2) quintuplique = 5de betoog;

(3) dissentie = tegenstrijdigheid en zelfs onenigheid (van het Franse dissention).

disputerende partijen connen hun adresseeren aen den aertsbisschop om den gonnen die onghelijck tot reden brengen";

12. de abt wil niet het slachtoffer zijn van moeilijkheden tussen pastoor en onderpastoor;

13. daarom wordt het "frivool" en "impertinent" (1) verweer van de poortere verworpen;

Het geding zit blijkbaar op de heel lange baan want op 26 maart 1779 trekken de kloosteroverste en Wijnant weer naar 't hof !

De Poortere had er niets beters op gevonden dan twee personen onder eed, in zijn voordeel natuurlijk, te laten getuigen; deze personen zijn "den heere Boeykens ende sieur pieter-joannes Van Damme".

Repliek van de eisers : deze verklaringen doen niets ter zake "... en zijn niet relevant tot de materie om aen de zaecke de decisie te geven";(2)

Zij houden het dus verder bij de ongefundeerdheid van des heren onderpastoors argumenten !

Het einde is nog niet in zicht !

Op 16 juli 1779 dient de onderpastoor een nieuw verzoekschrift in.

Maar het hof meldt :

1. de argumenten (van de onderpastoor) die buiten de zaak vallen dienen niet beantwoord te worden door de tegenpartij;
2. evenmin hoeft men op de getuigenissen onder eed voort te gaan omdat ze irrevelant (2) zijn;
3. gezien deze argumenten zijn de getuigenissen absoluut irrevelant omdat de eisers zelfstandig kunnen ageren;
4. de verweerder moet niet blijven aandringen vermits de betwisting aldus niet zal eindigen;
5. het is eveneens cruchteloos voor de verweerder gebruik te maken van een brief van de sekretaris van de aartsbisschop van 1769 "... omdat het gedacht van denselven secretaris niet meer als het ganse van den vicaris-generael by denselven brief genoemt niet en can vergenoegen om eenen thiend-heffer te obligeren van differente curen huysen ofte separaete woonsten te besorgen op een ende deselve prochie";
6. de twistpunten tussen de twee plaatselijke geestelijken worden nogmaals verworpen door de abt, en kunnen alleen maar dienen opdat de aartsbisschop een andere plaats bezorge aan de onderpastoor, bij een pastoor nogwel die "beter met 's verweerdere humeur over een can comen".

Het is duidelijk : eindeloos gepalaber, en vooral steeds weerkerende herhalingen, maar ... nog geen beslissing van het hof.

1. Verder vinden we dat de eisers hun klachten staken, hopen dat de onderpastoor "... hem sal borneren tot een juste defensie...";
2. De abt en Wijnant verklaren nu weer dat ze in het bestaand akkoord met de pastoor nergens vinden dat de onderpastoor bij Wijnant verder mag wonen.
3. De 600 gulden die de pastoor ontvangt zal men niet mogen verminderen

(1) impertinent : niet ter zake; ook : onbeschaamd, brutaal.

(2) relevant : niet te verwarren met revelant; het eerste woord geeft de juiste betekenis weer : ter zake dienende.

omwille van het loon dat de onderpastoor moet krijgen.

4. Nergens is er iets wat het verblijf van de priester in het huis van Wijnant nog verder verantwoordt;
5. daarover bestaat er geen enkele wet of konkordaat;
6. het is evident dat de onderpastoor al het nodige bezorgd wordt om zijn taak uit te voeren; er is meer : " ... uyt pure goetheyt" heeft de onderpastoor een deel van het huis gekregen "... voor weynighen teydt".
7. En weer opnieuw : deze goedheid betekent geen verplichting deze toezegging te laten voortduren.
8. Na 4 à 5 jaar had de onderpastoor zelf al een behoorlijke woning kunnen vinden, en al de argumenten die de onderpastoor hier tegenover stelt, zijn beslist ongefundeerd;

De 10e mei 1780 krijgen we dan het volgende :

"le procès par écrit" :

de onderpastoor gebruikt zonder wet of schrift de westelijke kamer van Wijnant's huis; op de verdieping nog een deel; vermits de eisers daartoe geen verplichting hadden hebben zij de priester verzocht de vertrekken te verlaten. Deze aanmaning is gebeurd bij middel van een "laet-weten", d.i. een schriftelijk verzoek. Er werd geen gevolg aan gegeven, dodat de eisers te rade zijn gegaan bij de Raad van Vlaanderen om hem te dwingen het huis te verlaten. Daar er nog geen gevolg aan gegeven werd stelt men nu voor de onderpastoor door de deurwaarder enige goederen te ontnemen door inbeslagname.

De rechtbank staat toe deurwaarder Van den Hove dit te laten uitvoeren.

Bovendien wordt onderpastoor De Poortere veroordeeld onmiddellijk de door hem gebruikte plaatsen in het huis van Wijnant te ontruimen, vermits deze ingenomen werden zonder wet of recht. Daarenboven dient de onderpastoor de proceskosten en een schadevergoeding aan de eisers te betalen.

Zo de veroordeelde in gebreken zou blijven met de ontruiming kunnen de eisers verhaal laten betekenen over "... catheylycke goederen ofte penninghen".

De eigenaar mag vrij over zijn goed beschikken, om er verandering te laten in uitvoeren, zonder dat de onderpastoor enig beletsel zal mogen geven tegen de aan te vangen werken. Abt Robert en zijn huurder Jaspar Wijnant moeten VRIJ kunnen beschikken over het ganse huis !

Tot slot bevat het dossier nog een verrassend schrijven van de burgemeester van Denderhoutem aan de prelaat van Geraardsbergen. Dit schrijven, gedateerd mei 1778, lijkt ons toch een nogal eenzijdig geargumenteer van burgemeester P.-J. Buijl.

De tekst van de brief :

Eerweerdighen Heere,

Wij hebben reeds de communicatie gehadt van sekeren copie Laetweten van Ul. twege aen onsen onderpastoor De Poortere ... (?) meldende van hem uyt syne woonste /: bij Ul. aen hem geaasigneert :/ te setten ende hem also /: ghelijck Adam uyt het ards paradijs :/ uyt deze prochie te drijven, en also de prochie te berooven van de personele residentie van den 1° onderpastoor, vermits bij alhier geene andere woonste op sijne modique competentie geene prepareren en can, oversulckx verre buyten onse ghedacghen den derden priester

met volle competentie sustinerende ons van den tweeden immers van sijne personele residentie binnen dese prochie te laeten ontvinden waer ontrent betraintd wordt dat die gierigheyt de klinckende wijsheyt bedriegen sal ! Immers ingevolge onse resolutie op de voorhandighe saeke gehauden sal men afwaghten of Ul. de faitelijckheden bij den voorseyden laetweten ge ... (?) werck stelligh maecken sal, sonder hem onderpastoor prealabelijck te voorsien van andere behoorelijcke woonste ofte van soo danighe competentie dat hij uyt de selve sich een sal connen prepareren.

Ondertusschen blijven wij seer oprecht
Eerweerden Heere U dienaren
Ter bevel van de Wetheren (Get.) P.-J. BUIJL; not.s

Recto leest men deze adressering :

"Aenden Seer Eerw. heere
"Mijnh. Robertus Prelaet der
"Abdije van Ste-Adriaens
"Tot Geraertsbergen".

Nog iets merkwaardigs : "desen avant te bestellen 11 naye 1778."

Dit verhaal leert ons NIET hoe en wanneer de onderpastoor het huis van Wijnant verlaat. Wel is uit de tekst duidelijk te verstaan dat de abt wel graag een onrechtstreekse interventie van de aartsbisscheop had gezien, in de aard van verplaatsing naar een ander dorp, van De Poortere.
Dit is evenwel niet gebeurd, want hij blijft nog jaren op de parochie. (1)

E. Huylebroek
Denderhoutem

(1) De Poortere was afkomstig uit Breivelde (Wetteren).
Zijn functie in Denderhoutem begon in 1772 en eindigde in 1797 (volgens V.d. Putte; De Brouwer meent 1777 tot 1792).

De wijknaam Terjoden (15)

In ons diepste zelf zijn wij altijd een beetje blijven geloven dat het niet totaal uit te sluiten viel dat hier eertijds -God weet wanneer - Joodse aanwezigheid kon beweest zijn. We hielden daar dus al die tijd een beetje ruimte voor. Daar tegenin - moedwillig tegenover onszelf - keken we uit naar elke mogelijke andere verklaring, want nergens vonden we daar ook maar enige steun voor.

- Niet bij degenen met wie wij over het onderwerp praatten. O neen, neen, dat kon niet, dat kon, niet, dat was uitgesloten.

- Niet in de verhandeling van Dr. J. Stengers : "Les Juifs dans les Pays-Bas au Moyen Age" (1950 - zie vorig nu.) die schrijft :

"Er waren weliswaar Jueden en Joeden in de 13e en 14e eeuw maar hun voornamen Jan, Willem, Arnold, Hendrik ... wijst erop dat ze kristenen waren. Dit zijn geen joodse voornamen.

De plaatsnaam "ter joeden" in de 14e eeuw (Rentebouc van de Heylighen Gheest van der daten XIII honderd ende LXXX (1380) Stadsarchief Aalst en de Rentebouc van 't hospitaal van Aalst nr. 67 f° 7) einde XIVE eeuw, ter juede, bewijst evenmin dat er daar een Jood of Joden woonden. Een Jood heeft zich daar mogelijk tijdelijk gevestigd of is daar doorgetrokken, maar wanneer ??".

- Niet bij Jozef De Brouwer in het tijdschrift "Het Land van Aalst - IIIde jaargang 1951 - nr. 4 - Toponiemen te Erembodegem. Hij beroept zich op dezelfde hierboven aangehaalde bronnen, maar beschikt dienaangaande over uitgebreider materiaal. Hij schrijft ondermeer "deze plaatsnaam komt als familienaam reeds voor in 1295 Willem de Jueden (renteboek St.-Baafs 42 r°) - 1380 Willem van der Iode (renteboek H. Geest Aalst 57 v).

Die familienaam in de Renteboeken van Aalst en St.-Baafs te Gent zeggen ons weinig in verband met de plaatsnaam - dat is niet hier op Terjoden menen we ! vooral dat daar op volgt :

"De naam in gebruik bij het volk Treeën sluit veeleer aan bij het hof T(e)r(h)ei(de)n, gelegen op de grens Haaltert-Erembodegem".

Sedertdien is men dit als dé verklaring gaan beschouwen. Men las echter iets dat er niet stond, nl. dat Terjoden afgeleid zou zijn van de volksnaam "terheiën"; dat is heel wat anders dan er bij aansluiten.

Van de geschreven taal naar het dialect of omgekeerd, verklaart de ene naam geenszins de andere. We zitten eenvoudig met twee namen opgescheept. Onze persoonlijke niet geringe voorkeur voor Terheiën - hoe mooi ! - kan daar niets aan veranderen. We beten ons dus vast in de legende, die kwam van ver en wie weet, misschien daar ... Toen ook deze bleek te falen - en dat bleek al vlug - dachten we in de richting van :

1) de figuurlijk-overdrachtelijke betekenis.

Zou die toepasselijk kunnen zijn op Godfried van der Dift ?

Tijdsgebonden kon hij hiervoor in aanmerking komen, daar o.m. ons hardnekkig onderzoek of hij hier reeds verbleef op het z.g. mottekasteel.

Enig denkwerk bracht ons de overtuiging dat ook dit was uitgesloten.

Wie zou het immers hebben aangedurfd een dergelijk invloedrijk personage aldus een scheldnaam op te kleven? Het zou hem voorwaar duur te staan zijn gekomen. Tot een schrijfnaam kwam het op die wijze zeker nooit, wie had immers het recht en de macht in handen?

Kan de scheldnaam dan niet gegeven zijn aan mindere lui die niet dezelfde onschendbaarheid genoten? Wie kwam daarvoor eventueel wél in aanmerking?

Ons inziens - naast de Joden van oorsprong - in de eerste plaats de kleine Lombarden die zich overal in de kleinere agglomeraties vestigden als kleine geldschietters tegen pand - zoals de Joden die hun konkurrenten waren. In tegenstelling met een zeer gering aantal Joden, waren zij talrijk aanwezig. Het waren de vertegenwoordigers van de machtige handelaars-bankiers, zoals Bardi's, de Periuze's, de Medici's, de kooplieden van Arras (13e eeuw) - de grote Italiaanse huizen in de 13e en 14e eeuw - wier activiteiten zich uitstrekten tot in de Lage Landen en heel West Europa. Het krioelde hier toen van dergelijke kleine leenbanken en leenlijsthouders, (te vergelijken met de huidige sterkvermenigvuldigde bankfilialen). Er waren er o.a. te Asse, Meerbeek, Pamel, Herzele, Zottegem, Aalst, enz.

Voor Aalst vinden we een melding in het Renteboek van de H. Geest van Aalst 1351 (V° 12°). In de Pontstrate "Op claus donks hofstat daer de lombærde woenden". 1457-1462 (V° 20). In de Cattestrate "de lombærde op huus dat m(r) Joos tollyn, ridder, borchgrave van Aelst was ...".

Dat er bij die kleine lombarden waren die de scheldnaam kregen lijkt ons best mogelijk. Dat het tot een officiële geschreven wijknaam aanleiding gaf, onwaarschijnlijk. Ter plaatse behoorden ze toch nog steeds tot de aanzienlijken - ten bewijze hoger citaat waaruit blijkt dat de Lombarden te dien tijde gevestigd waren in het huis van de burggraaf van Aalst. Indien zij het zouden geweest zijn die de scheldnaam als familienaam kregen waar bleef dan hun Italiaanse naam en familienaam? Onwaarschijnlijk, niet in het minst, omdat hun woonplaats klaar en duidelijk wordt aangegeven in de geciteerde renteboeken, dit zonder scheldnaam, terwijl we een dergelijke verblijfsaanwijzing voor Lombarden nergens terugvinden in dezelfde Renteboeken - tot nogtoe, ook nergens anders - voor de wijk Terjoden.

Kon iemand uit het kleine grut van de autochtone bevolking zich die naam dan niet op de hals halen? Gesteld dat hij de middelen daartoe had, wat ons zeer onwaarschijnlijk lijkt, gelooft U zelf, beste lezer, dat men die dan belangrijk genoeg zou vinden om dan nog juist die scheldnaam van hem te koppelen aan een straat of een wijk? Neen, voor ons is dit een mythe die men graag wilde geloven.

We bouwden nog twee mogelijke hypothesen op die we u opdienden in vorig nummer.

2) Afgeleid van de juridische terminologie als judex, judices, enz.

We kenden zelf de zwakke plek in deze stelling. Hoe dan te verklaren dat de naam niet op meerdere plaatsen voorkomt, er waren toch zoveel vierscharen, heerlijkheden met een zekere rechtsmacht en personen met daarmee overeenstemmende juridische bevoegdheid? Toch namen we nog een optie op deze laatste stelling, samen met de volgende:

3) afgeleid van de naam Godewaert, Godewert (zie vorig nummer)/

Hebben we hem niet reeds lang met hoop gekoesterd, gepoogd zijn schim te achtervolgen in de nevel van de tijd?

We kregen tweemaal de raad, een aanbeveling plus adres om het probleem voor te leggen aan Professor Gysseling - bij uitstek bevoegd in toponomie en dialectologie. Terwijl we graag nog eerst de oude authentieke bronnen aangegeven door J. DE BROUWER hadden willen napluizen, mochten we de aanbeveling niet laten bekoelen. We schreven aan de Professor en legden hem onze laatste twee stellingen voor. Buiten verwachting kregen we antwoord met de kerende post. Dat was heel vriendelijk, heer Professor, beste dank ! Vreugde ! en dan ... teleurstelling. Lees zelf.

"De plaatsnaam ter Jode(n) komt meermaals voor. In mijn materiaal vind ik vermeldingen vanaf de 13de eeuw, zowel te Aspelare als te Erembodegem. Deze oude vormen bewijzen duidelijk dat het woord enkelvoudig vrouwelijk is; verband met de volksnaam Joden is bijgevolg uitgesloten. Fonetisch verband met Godfried is uitgesloten. Veeleer zie ik er een heel oud woord in dat verwant is met laatlatijn iutta "soep"; als toponiem dus een zeer drassige plaats. Ook het verwante woord Duits Jauche duidt zowel soep als aal aan. Als u het wenst, kan ik daar een artikel over schrijven voor uw tijdschrift".

Daar ligt onze ridder, gesneuveld op het veld van de wetenschap. Die taalkundige benadering lag buiten elk vermoeden en zeker buiten ons kunnen. Wij zijn gezakt voor de professor. Toch vonden wij het tof dat hij voor ons een artikel wilde schrijven. Graag aangenomen. Soep, verdekke, wie had dat nu ooit kunnen denken ?? Moeten we dat die van Treiën aandoen ?

Einde juli kwam voldend artikel.

De naam Terjoden

De oudste vormen van de plaatsnaam Terjoden in mijn materiaal zijn :

- 1295 W(illelmus) de Jueden, te Erembodegem, Rijksarchief Gent, Sint-Baafs, R 31, 42 r°;
- 1334 Gillis vander Joede, te Aalst, Rijksarchief te Gent; oorkonde St.-Baafs (Beggaarden);
- 1350 Jan van der Jode, te Aalst, Rijksarchief Gent, hospitaal Aalst 67, 7 r°.
- Een gelijknamige plaats bestond te Aspelare. Hier zijn de oudst vormen :
- 1295 Alisa uxor Ioannis de Joeden, te Aspelare, RAG, Sint-Baafs R 31, 65 r°;
- 1350 Magriete van der Jode, te Aspelare, RAG, Ninove;
- 1365 ter Yoeden, RAG, Ninove;
- 1376 ter Joden, RAG, Ninove;
- 1448 gheleghen ter Joden, RAG, Ninove 26, 160 r°;
- 1463 ter Jueden, RAG, Herzele 163, 6 r°.

Ook in 1376 ande Jueden mersch, te Aspelare, Stadsarchief Gent, 301/5, 98 r°.

Daarenboven kwam in de 14e eeuw te Gent de naam voor in een familienaam :

- 1326 van Soye vander Juede, Stadsarchief Gent, 400/1, 252 v°;
- 1346 Soy vander Jueden, SAG, 301/1, 22 v°;

1350 Soy vander Joden, SAG, 301/1, 43 v°.

De oude vormen bewijzen duidelijk dat het woord vrouwelijk enkelvoud was.

Verband met de volksnaam Joden is bijgevolg uitgesloten.

Binnen het Germaans taalgebied is in de overgeleverde appellativische woordenschat geen enkel aanknopingspunt te vinden.

Er is er wel een in verwante talen : laatlatijn (6e eeuw) iutta, iotta "soep", Middewelsh iwt "brij, soep".

Als Europese oervorm kan men reconstrueren : ej-ew-et.

Hiermede verwant is ej-ew-es- dat voortleeft in : Oudindisch yûs "bouillon", Latijn iûs "bouillon, saus", Oudpruisisch juse "bouillon", Oudbulgaars jucha "bouillon, soep". Aan een Slavische taal is ontleend Duits Jauche, met de dubbële betekenis "soep" en "aal = beer".

Hoogstwaarschijnlijk is in beide woorden al zeer vroeg een s- aan het beginwoord weggevallen, zodat men mag reconstrueren : sej-ew-et-, sej-ew-ese.

Deze s- is bewaard in het woord Gotisch saiws "meer", Nederlands zee.

Verwant is nog het Nederlands zever "slijm" uit sej-ep-.

Als oorspronkelijke betekenis van de gehele woordgroep mag men aannemen "vocht, slijk", slijm". In toponiem : "drassige grond".

Zeer waarschijnlijk is het woord jode, waarvoor men mag reconstrueren Oudnederlands jotha of joda, bij ons overgeërfd uit de substraattaal, dat is de taal die hier gesproken werd vóór de germanisering.

Maurits Gysseling

Wij hadden gedacht met deze inbreng deze artikelenreeks af te sluiten maar dat kunnen wij nu niet meer. We waren nauwelijks van deze verbazing bekomen toen er ons nog een andere te beurt viel. Wij zijn het aan onszelf, aan onze lezers en aan de wijk "Terjoden" verplicht.

U kreeg nu de keuze tussen 4 mogelijkheden, genoeg om de meningen te verdelen, genoeg om daaromtrent zoveel te weten als te voren, dit wil zeggen : niets met zekerheid. U krijgt er nog een vijfde bij.

Dit wordt de laatste mogelijkheid. Wij zelf zijn overtuigd dat we het eindelijk vonden. Aan u laten we de vrijheid uw eigen waarheid te zoeken tussen de verschillende hypothesen.

In verband met de stelling en de bewijsvoering van Professor Gysseling hebben we een paar opmerkingen en beslist ook enkele vragen te stellen.

- Is deze reconstructie en verwijzing naar oude talen om de stelling te staven, ook geen hypothese met twijfels ?

"... veeleer zie ik er een woord in ... " (zie brief)

" Als oorspronkelijke betekenis mag men aannemen (zie artikel)

"Hoogstwaarschijnlijk is in beide woorden (zie artikel)

"Zeer waarschijnlijk is het woord Jode (zie artikel).

Ook hier ontbreekt blijkbaar volle zekerheid, zoals tot nog toe bij onszelf.

- De Professor stelt vast dat er, binnen het Germaanse taalgebied, geen overgeleverde woordenschat voorhanden is die een aanknopingspunt biedt, tenzij in aanverwante talen (min of meer vertrouwd klinkt ons wel : het Latijnse ius en het Oudpruisische

juse, dat ook bij ons vleesnat, bouillon, saus, betekent).

Indien men echter voor de familienaam, niet a priori uitsluit dat het eventueel zou kunnen gaan, om een duiding naar een Joodse afkomst, hebben we, ons inziens, niet alleen aanknopingspunten binnen de grote groep aanverwante Indogermaanse talen, maar ook binnen het beperkte Germaanse taalgebied, o.a. het Engels en het Duits:

- Hebreeuws : y'hudah (judah)
- Latijn : Judaeus
- Grieks : Ioudaios
- Engels : Jew (uitspraak djoe)
- Duits : Jude (uitspraak joede)

Telkens krijgen we, naast een zekere klankovereenkomst ook dezelfde betekenis, nl. 1) een lid van het Hebreeuws ras, dus Jood of

2) figuurlijk : gierigaard, afperser, woekeraar

maar ook het duidelijk herkenbare woord waarvan de betekenis, hetzij letterlijk hetzij figuurlijk, geen twijfel laat. Er bestaat ook een Engels werkwoord, to jew. In het Nederlands zou dit klinken als (iemand) joden, met de betekenis van bedriegen, te grazen nemen, te slim af zijn, beroven.

Aan deze figuurlijke betekenis schonken we reeds voldoende aandacht en meenden ze in dit geval onwaarschijnlijk, (nadat we door logisch doordenken, de personen die daarvoor in aanmerking konden komen, één na één meenden te moeten afschrijven), zelfs onmogelijk.

- Wat nu de bodemgesteldheid betreft :

Wanneer Terjoden van oudsher zou afgeleid zijn van jotha of joda, wat in het algemeen drassige grond zou betekenen, stellen we nochtans vast dat onze wijk alhoewel vlak (gemiddeld 25 m boven de zeespiegel) over het algemeen uit goede kultuurgrond bestaat en een paar vochtige plaatsen uitgezonderd, zoals Venne, Watervenne en voor een deel ook in de nabijheid van de Dries.

De wijk is gelegen aan de linkeroever van de Dender, de "goede zijde" genoemd omwille van de vruchtbare akkers. Laat ons echter aannemen dat het hier zou kunnen; hoe deze synoniem voor drassigheid toe te passen op het vroegere Aspelaarse Terjoden (door grenswijziging inmiddels grondgebied Nederhasselt geworden) dat op een helling ligt ?

Om dit te staven steunen we op 3 bronnen.

1. Deze van getuigen op leeftijd, waaronder een bewoonster van 90 jaar en mevr. Elza Coppens-De Rijck, Langdries, Terjoden, vandaar afkomstig, die de plaatsnaam nog op school heeft geleerd. Het vroegere Terjoden aldaar was het gebied van de huidige Scheidestraat; verbindingsweg tussen de steenweg op Aalst (firma Paul De Smet) de Vogelenzangstraat en de verlenging ervan, de Leebekestraat.

(Bron : stratenplan van Ninove).

Het hoogste punt is 65 m (het reservoir) en het laagste 40 m, (Vogelenzangbeek).

De afstand tussen beide punten bedraagt maximum 500 m. Dit geeft een gemiddeld verval van 5 % of 5 cm per meter !!

(Bron : stafkaart 1978, blad 30/3:4 schaal 1:25 000).

2. Enerzijds is op een oudere stafkaart-uitgave 1912, herzien op het terrein in 1884, 1910 en 1911, Vogelenzang aangeduid als Leebeke.
3. Anderzijds vermeldt J. De Brouwer in zijn toponiem te Erembodegem (Land van Aalst, jaargang III, 1951, blz. 168, Sa. Aalst) "Terjoden komt eveneens voor te Aspelare, in Leebeke ... ten Joden".

Hieruit mogen we besluiten dat de aldaar in vergetelheid geraakte plaatsnaam Terjoden, werkelijk in die nabijheid gelegen was. Welnu, gans die streek : Leebeke (Vogelenzang), het gebied van de Scheidestraat en gans de omgeving is heuvelachtig. Hoe kan het daar sompig zijn ? Er klopt iets niet !!

We beschikken in ons oud en hedendaags taaleigen over een ruim aanbod van woorden die voor waterrijke gebieden of drassige gronden gebruikt worden : moeras, vijver, poel, plas, kreek, beek(kant), broek, bron, borre, ven, welle, donk, rot of rote, zompe, slijk, slik, slenk. Verschillende daarvan gaven aanleiding tot het ontstaan van plaats- en wijknamen : Broeck, Borreken(t), Donk, Welle.

Indien Jode en daarvan afgeleid Terjoden, tot deze familiegroep behoort, dan bevreemdt het toch enigszins dat het woord in die betekenis totaal verloren ging in die woordgroep, terwijl anderzijds hetzelfde woord dan toch weer bewaard zou zijn gebleven als plaatsnaam. Even bevreemdend lijkt het ons, dat die plaatsnaam als duiding voor drassige grond, dan toch weer zo zeldzaam is, dat men bij studies betreffende sporen van Joodse aanwezigheid in onze gewesten en toponymische studies desbetreffende, steeds bij die paar uitzonderlijke wijknamen terecht komt - plus ergens nog een Jodenveld(eken), meestal nog in de nabijheid gelegen - terwijl de hogergenoemde namen overal elders voorkomen.

De substraattaal kan toch niet alleen op die uitzonderlijke plaatsen een duidelijk spoor hebben nagelaten voor vochtige grond die op zoveel plaatsen voorkomt.

Bij de familienamen stàllen we hetzelfde fenomeen vast. Terwijl de hogergenoemde drassige gronden aanleiding gaven tot een explosie van daaraan ontleende familienamen-herkomstnamen als : Van der Donck, Van Der Beken, Van den Broeck, Van der Veen, Van de Vijver, Van Poel, Van der Gracht, Van der Sijpe - komt men voor De of Van der Joede, Juede, Jode, steeds bij die enkelen terecht en ... op dezelfde plaatsen. Hoeven we nog te zeggen waar ? Tot op heden is die zo zeldzaam gebleven, dat zij die hem toevallig nu nog dragen, zich daar zelf vragen bij stellen.

Het meest belangrijke lijkt ons echter, dat men op beide plaatsen, zowel te Aspelare als te Erembodegem, eerst de familienaam en pas later de plaatsnaam aantreft; ze komen voor in de lange rij van de namen van diegenen die vrijwillige of opgelegde renten dienen te betalen.

Waarom "De oudste vormen van de plaatsnaam bewijzen dat het woord vrouwelijk enkelvoud is" verklaart de Professor niet. Dit is jammer, daar dit voor ons niet heel duidelijk is, moeten we naar het waarom zoeken en/of gissen.

-1295 : "W'(illem) de Jueden" te Erembodegem

-1295 : "Iohannes de Joeden" te Aspelare.

Ons lijkt dit toch mannelijk, of hangt het af van wat men er meent in te vinden ?

Bij de volgende aanhalingen - het gaat nog steeds om de familienaam - wordt het anders :

1334 : "Gilles vander Joede" te Aalst

1350 : "Jan van der Jode" te Aalst

1350 : "Magriete van der Jode" te Aspelare.

Der wordt inderdaad gebruikt vóór een vrouwelijk zelfstandig naamwoord in het enkelvoud (de genitief), ook bij naamwoorden in het meervoud, dus ook mannelijke en onzijdige substantieven, bv. "dit danken wij der vaderen moed", mann. meerv. Doordat de eind -n die een meervoud zou kunnen aanwijzen, ontbreekt bij de laatste drie aanhalingen en het daarbij gelijktijdig gebruik van der, concludeert de Professor waarschijnlijk, dat het om een vrouwelijk enkelvoud gaat.

We zullen later zien dat bijna zeker familiale banden bestaan tussen de eerst aangehaalde familienaam waar wel een eind -n voorkomt, dus een mogelijke meervoudsvorm en de natere, zonder -n.

Waarom deze is weggevallen kunnen we slechts gissen.

We gaan verder op zoek en komen tot de bevinding dat bij het ontstaan van de familienamen in het algemeen, de beide vormen, zowel van der als van de(n), gebruikt worden, dit zowel bij mannelijke en onzijdige substantieven, als bij vrouwelijke. We geven slechts enkele voorbeelden, waarbij we ons overigens nog beperken tot wat we herkomstnamen noemen :

- mannelijke : Dries zowel Van Der .. als Van Den Driessche
 Wijngaard Van Den Wijngaerde
 Meers(ch) Van De(n) Meers)ch)e
- onzijdige : Broeck Van Den Broeck
 Veen Van Veen
 Meer De Meeren
- ook bij familienamen afgeleid van functies of beroepsnamen :
 Vorst : zowel Van Der ... als Van De Vorst
 Graaf : De Graaf
 Smid De Smid (Smedt)

Waarom zou dan ook niet gekund hebben :

Jood (mann.) zowel Van Der Jode, Joede, Juede als De Jode ?

Waarom hier dan een vr. enkelv. veronderstellen dat de herkomst of afstamming van Joden zou uitsluiten ? We willen hierbij nog vermelden dat we in een der Renteboeken van de H. Geest van Aalst (1), ten jare 1456, recto 12, opnieuw een Willem van der Ioeden aantreffen.

Uit dit alles blijkt de onbestendigheid van de schrijfwijze bij familienamen, iets wat we tot op onze dagen soms ervaren.

Gedurende het tijdsverloop tussen brief en artikel zijn we ook niet onledig gebleven. We wilden zoveel als mogelijk de door E.H. De Brouwer en ook door Dr. Stengers aangehaalde bronnen, zelf natrekken. We kwamen tot een paar verrassende bevindingen. Dientengevolge werden we het al vlug op één punt volkomen eens met Prof. Gysseling, nl. dat noch Godfried vander Dilft, noch een juridische functie van zijnentwegen noch van voorgaanden, iets met de wijknaam te maken hadden. De legende faalde op dit stuk. Eén troost hierbij : Ten Broeke en zijn bewoners werden uit de vergetelheid gehaald, het Mottekasteel kreeg zijn naam en over de familie valt nog heel wat te vertellen (later misschien). Maar volgende maal brengen we u onze gewijzigde versie, de laatste en naar onze vaste overtuiging nu, de enig mogelijke.

Mevr. DE WAEGENEER-TEMMERMAN.

(1) De H. Geest was destijds de armendis, de onderlinge bijstand of wat we nu het OCMW noemen.

De moedige Haaltertnaren uit 1917

Zoals elders in Vlaanderen werden ook te Haaltert jonge mannen (18 à 20 j.) weggehaald door de bezetter om elders nuttig werk te verrichten.

Het waren de "opgeëisten".

Dank zij Jozef Wijnant kwamen wij in het bezit van een waardevol dokument, een vergeelde foto van een groep opgeëisten uit 1916.

En wat meer is, twee ervan zijn nog in leven, nl. Gustaaf Raes en Oscar Muylaert. Met de hulp van J. Wijnant en O. Muylaert kunnen wij nog heel wat personen identificeren.

vlnr zittend: 1. ?; 2. Jozef Schockaert, Hoogstraat; 3. Jozef Daghuylt, Eiland; 4. Filemon De Schrijver, Hoogstraat.

2de rij: 1. Ernest De Punt, Ekent; 2. Valerie..., 's Gravenkerselaar; 3. Jozef De Roucke, Kattestr.; 4. Oscar Muylaert, Bruul; 5. Remy Neirinckx, Ede; 6. Amedé De Schrijver, Terjoden; 7. Jozef Vertongen, Kattestr.; 8. Jozef De Moor, Kattestr.

3de rij: 1. ?; 2. ... Van den Steen, Ede; 3. ?; 4. ?; 5. Jan Hoebeeck, Ede; 6. ...De Schrijver, Molenveld; 7. Jozef Hoffelinck, Ekent; 8. Odilon V. de Neucker, Kattestr.; 9. Jozef De Schrijver, Hoogstr.; 10. Alexis Daghuylt, Eiland.

4de rij: 1. Alfons Neirinckx, 's Gravenkerselaar; 2. ?; 3. Jozef Raes, Rosthoutweg; 4. ?; 5. ?; 6. ?.

Deze jongens werden door de gemeentendiensten verwittigd en dienden zich aan te melden bij de "Kommandatur" te Aalst. Hun werkterrein werd het Franse Omville in de omgeving van Thionville. Hun taak bestond erin wegen te herstellen en nieuwe aan te leggen. Zij werkten onder toezicht van Duitse soldaten. Het beetje eten dat zij ontvingen kreeg een veelzeggende naam: "het honderegime". De verdienste was even pover: 30 pfennig per dag.

Als wij bedenken dat dit nauwelijks voldoende was voor 3 glazen bier! Regelmatig dienden zij een geneeskundig onderzoek te ondergaan dat de te fel verzwakten tot de terugtocht naar huis "veroordeelde".

De man met de witte armband (foto) is de leider en in vele gevallen de tolk. Op twee na kwamen alle heelhuids terug, zij het wel met enkele kilo's vermagerd.

Na hun thuiskomst werden de opgeëisten niet vergeten. In de herberg bij "Charles Muylaert" (nu woning Jozef De Brouwer) op de Bruul (1) werd een zangfeest georganiseerd waarvan de opbrengst integraal naar de beproefde gezinnen ging.

Willy De Loose

Kinderspelen uit vroeger dagen

Heeft de jeugd van vandaag nog de tijd om "kind te zijn" ? Kind te zijn , in de betekenis van "zich urenlang onbezorgd verliezen in het spel", gelijk het 50-60 jaar geleden in de lijn van de geplogenheden lag.

Het drukgeworden verkeer, alsmede de verharding van straten en pleinen, maken de meeste van de toenmalige kinderspelen weliswaar onmogelijk, maar het zijn vooral de steeds meer aan de vrije tijd knagende schoolverplichtingen en de TV-passie die er voor zorgen dat tientallen disciplines niet langer een gaatje vinden in het dagschema en van lieverlede in de vergeethoek geraken. Enkele

doen het nog, jawel. Zij het dan lang niet zo frequent en zich beperkend tot een karikatuur ervan (kotjeschieten, toppen). Maar wie van onze tieners hoorde ooit over "rottebollaoc" en "kallewippe" en ... ?

Kom, we graaien diep in ons geheugen om ze ~~een~~ na één onder het stof van de tijd uit te halen en ... er zelf nog even genoeg aan te beleven.

Vooraf, echter, enkele wetenswaardigheden in verband ermee. Om te beginnen de gebruikte terminologie.

"rit zijn" betekende blut zijn, alles verloren hebbend.

"zeerzak" : hij die "zeurt", die niet speelt volgens de regels.

"aan zijn" : gevangen, verloren, aangetikt zijn.

"zich aanhouden" (oënen) : in sommige spelen de mindere rol houden.

"opgaan" : beginnen.

"oo" : cirkel waarbinnen of van waaruit men moest optreden.

Andere vaktermen komen aan bod in de beschrijving van de spelen.

- Om uit te maken wie van twee deelnemers het spel mocht of moest beginnen (event. wie moest uitvallen) liet men de klompen spreken. De 2 gingen op een willekeurige afstand van elkaar staan, naderden elkaar dan beurtelings voetje voor voetje. Wie het laatst zijn klomp in kon passen (dwars mocht ook) was gewonnen

De meisjes deden het met een aftelrijmpje. Bv. (om aan te duiden) : In de kater (kouter) woenjtj e vraken, die ken bakken zonder schaken (schouwke), die ken bakken zonder vier (vuur), acht en acht is zestien. Of (om te elimineren) : Achter 't kapelleken lag ne str..., 't es van Isabelleken hm..hm..hm, Isabelleken ee gezeid dagge gij af zijt.

- Wie te laat op het appel verscheen moest zich vanzelfsprekend "oënen".

- Wie vóór aanvang van een spel het eerst "iejesters !" (eerst) riep mocht beginnen; dan volgden "twiejeders", "derders" in die orde.

- Om anderen tot het spel uit te nodigen zong men in koor :
"Wie doet er mee lo-steken, aal die wiltj mag mee-doen".

I. J O N G E N S S P E L E N

A. Eénmansspelen (wel in groep beoefend, maar doorgaans zonder onderlinge wedijver).

TOPPEN : een vrij gevaarlijk spel voor de omstaanders en de ruiten van de huizen in de onmiddellijke buurt. De draaitol, met een dun koord waarvan één uiteinde aan een vinger was vastgemaakt, werd op een aardestrook (die waren er toen nog op de straat) bovenarms uitgekapt en dan met een vingerbeweging in de handpalm opgevangen. Onschuldig tot en met.

Maar soms deed men ook aan een soort sadisme : om de beurt moest een van de deelnemers zijn tol in 't midden van de kring op de grond leggen en dan lijdzaam toekijken hoe zijn eigendom door meerdere scherpe pinnen werd bestookt. Een voltreffer was steeds goed voor een "piet" in het hout. Het uitkappen met een te los aangewonden koord resulteerde vaak in een buil op iemands hoofd of een gat in een ruit.

Er werd ook wel eens in ploegen gespeeld. De ene ploeg moest de tolleren van de andere uit een cirkel trachten te kappen of te stuiken; dit laatste met een draaiende tol vanop de palm van de hand.

Een "klesjtop" was een kleinere tol met bovendien een andere vormgeving. Men bracht hem eerst aan het draaien, om hem dan met het vrije koord zodanig om de romp te "kletsen" dat hij een eind verder op verdubbeld toerental voort ging draaien. Als hij niet in de beste kamer van een buurhuis terecht kwam.

KALLEWIPPEN : kon met een dunne stok van circa 40 cm, aan één uiteinde afgeplat, en een "kalleken" van hooguit 10 cm met scherpe punten.

Dit laatste werd in de speling tussen twee straatkasseien gelegd en op de tong van de stok zo ver mogelijk weggewipt.

Ofwel werd het kalleken bovenop een steen gelegd, kreeg een klap van de stok op één van de scherpe uiteinden, zodat het opsprong en met diezelfde stok in de ruimte kon worden geslingerd. Als er alweer nàet een ruit (de straat was decorum voor de meeste spelen) in de weg stond.

Het spel kon eventueel ook als wedstrijd worden gespeeld. Iemand wipte het kalleken zo ver mogelijk in de richting van de medespelers die, verspreid over de straat, het met de jaspand (de meisjes met schort of rok) trachten op te vangen. Wie daar in slaagde mocht "wipper" spelen.

Als het kalleken echter op de grond viel mocht hij, die er zich meester van maakte, eerst een aantal (?) stappen naderen, om dan te trachten de wipstok, die tussen twee stenenrijen was neergelegd, werpend te raken.

Een treffer was eveneens goed voor de post van "wipper".

(wordt vervolgd)

Gilb. Redant